

ШИХНЕНКО І.М.

**ФОНД К.Й.НОВИК ІНСТИТУТУ АРХІВОЗНАВСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В.І.ВЕРНАДСЬКОГО:
СТРУКТУРА ТА СКЛАД ДОКУМЕНТІВ**

У роботі розглядаються та аналізуються основні групи й види документів архівного фонду видатного палеоботаніка і геолога, члена-кореспондента АН УРСР Катерини Йосипівни Новик.

Великий інтерес при вивченні історії науки в Україні становить документальна спадщина визначних вчених. Катерина Йосипівна Новик (1898-1984) - палеоботанік, член-кореспондент АН УРСР, заслужений діяч науки УРСР здійснила вагомий внесок у розвиток вітчизняної геологічної науки. У свою чергу, життя та діяльність вченої заслуговує на увагу дослідників.

У історичній літературі існує обмежена кількість праць, присвячених К.Новик. Це статті Є.Сатулли¹, З.Березіної та Г.Бодрової², А.Криштофовича³, Т.Іщенко⁴ та ін. Праці вказаних авторів, в основному, мають оглядовий характер і не відображають у повній мірі життєвий шлях і діяльність вченої. У науковій літературі відсутні також дослідження, у яких об'єктом виступає документальна спадщина К.Новик. Отже, мета даної статті - показати та проаналізувати комплекс основних груп та видів документів особового фонду вченої, який зберігається в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського (далі - ІА НБУВ), дати їм об'єктивну наукову оцінку.

Катерина Йосипівна Новик народилася 14 грудня 1898 р. в Катеринославі в сім'ї службовців. Після закінчення у 1917 р. Катеринославської гімназії майбутня вчена працювала вчителькою. У 1919-1923 рр. К.Новик навчалася на природничому факультеті Катеринославського вищого інституту народної освіти. Закінчивши в 1928 р. аспірантуру науково-дослідної кафедри геології при Дніпропетровському гірничому інституті, молода дослідниця працювала спочатку науковим співробітником в Українському геологічному тресті, а пізніше в Українському геологічному музеї в Києві. З 1934 р. і до останніх днів життя наукова діяльність К.Новик була пов'язана з Інститутом геологічних наук АН УРСР (далі - ІГН АН УРСР). У 1937 р. К.Новик приймала участь у Міжнародному геологічному конгресі в Москві. Під час Великої вітчизняної війни (1941-1945 рр.) вчена продовжувала свою діяльність в ІГН АН УРСР, який було евакуйовано до Уфи. У 1943 р. К.Новик захистила докторську дисертацію.

Після звільнення Києва від німецьких загарбників вчена очолювала Геологічний музей АН УРСР. У 1950-1970-х роках вчена була обрана членом-кореспондентом АН УРСР, працювала завідувачем відділу стратиграфії і літології палеозойських відкладів ІГН АН УРСР, приймала участь у Міжнародному геологічному конгресі в Данії, Міжнародному конгресі з історії науки та Міжнародному конгресі з стратиграфії та геології карбону в Москві, очолювала геолого-географічну секцію товариства "Знання", а також працювала в Українському палеонтологічному товаристві.

За період життя і діяльності К.Й.Новик відклався комплекс документів, які висвітлюють її внесок у розвиток української геологічної науки. Велика частина

документальної спадщини вченої була передана на постійне зберігання до ІА НБУВ на початку 1980 р. самим фондоутворювачем, інша частина надійшла до Інституту в 1985 р. від його родини, з ІГН АН УРСР та видавництва *“Наукова думка”*.

У ході науково-технічного опрацювання фонду К.Й.Новик було сформовано 1 опис загальною кількістю 244 одиниці зберігання (справи), що охоплюють документи за період з 1927 до 1986 рр. Справи фонду поділяються на групи: наукові праці вченої та робочі матеріали до них; документи біографічного характеру та з діяльності фондоутворювача; фотодокументи; листування та дарчі написи. За способом відтворення більшість вказаних документів є автографами, рукописами, машинописами та друкарськими відбитками.

Велику цінність для істориків мають наукові праці К.Новик (дисертації, монографії, статті, брошури, доповіді), які відображають інтереси вченої та основні напрями її досліджень. Це докторська дисертація *“Флора і стратиграфія кам’яновугільних відкладень Кальміус-Торецької котловини Донецького басейну”*⁵, монографія *“Ранньокам’яновугільна флора Донецького басейну та його західного продовження”*⁶, неопублікована монографія *“Кам’яновугільна флора Донецького басейну”*⁷, також статті та брошури присвячені іншим проблемам геології⁸.

Одним з важливих напрямів досліджень К.Новик була історія розвитку геологічної науки в Україні. У фонді вченої зберігається велика кількість робіт, присвячених проблемам становлення вітчизняної геології та діяльності наукових установ. На особливу увагу дослідників історії науки заслуговує монографія К.Новик *“Історія геологічних досліджень Донецького кам’яновугільного басейну дорадянського періоду”*⁹, стаття *“Історія зародження і становлення Інституту геологічних наук АН УРСР”*¹⁰ та *“Палеоботанічні дослідження в ІГН АН УРСР за 50 років його діяльності”*¹¹.

Цінним видом джерел, що характеризують наукові погляди та творчу лабораторію вченої є робочі матеріали до її праць. У фонді вони представлені експедиційними щоденниками К.Новик, робочими замітками її дискусій з колегами тощо.

Відомості про життя і діяльність К.Новик містяться у таких видах документів, як автобіографії, особові справи, доповідні записки та наукові звіти загальною кількістю 54 одиниці зберігання.

Фотодокументи у фонді представлені фотопортретами вченої, її фотознімками серед колег та під час виступів на наукових конференціях. Інтерес для дослідників становлять також фотознімки відомих українських і російських геологів, які були зібрані фондоутворювачем: А.Криштофовича, В.Бондарчука, К.Макова, С.Родіонова Б.Чернишова, І.Тімме, М.Нейбург та ін.¹²

Листування К.Новик, до якого увійшло 29 одиниць зберігання, складається з трьох підрозділів: а) листи від К.Новик; б) листи до К.Новик від інших адресатів; в) дарчі написи. У фонді містяться листи вченої до академіка АН УРСР П.Погребняка¹³, академіка АН УРСР Є.Шнюкова¹⁴, академіка АН СРСР А.Тахтаджяна¹⁵. Наукову цінність становлять листи до К.Новик відомого геолога М.Нейбург¹⁶ та професора Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка О.Ейнора¹⁷.

У фонді збереглася значна кількість наукових праць К.Новик, та інших вчених з їх дарчими написами. Великий інтерес для дослідників представляє стаття академіка АН УРСР П.Погребняка *“Кам’яновугільні відклади Шебелинського родовища”*¹⁸, стаття Д.Степанова *“Кам’яновугільна система та її основні стратиграфічні підрозділи”*¹⁹ та ін.

Аналіз документів фонду К.Новик ІА НБУВ показав, що вони є цінним історичним джерелом при дослідженні життя і діяльності вченої, а також при вивченні питання розвитку геологічної науки в Україні.

¹Сатулла Е. Разведчица недр // Работница. - 1939. - №28. - С.18.

²Березіна З., Бодрова Г. Жінки Радянської України - активні будівники комунізму. - К.: Держполітвидав УРСР, 1954. - С.76-77.

³Криштофович А.Н. Палеоботаника. - Л.: Гостотехиздат, 1957. - С.26.

⁴Ищенко Т.А. Життя, віддане науці. До 75-річчя з дня народження К.І.Новик // Рідна природа. - 1974. - №1. - С.30-31.

⁵Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. - Ф.5. - Оп.1. - Од.зб.4. Флора и стратиграфия каменноугольных отложений Кальмиус-Торезской котловины Донецкого бассейна. - Ч.1. - 332 с.; Там само. - Од.зб.5. - Ч.2. - 423 с.; Там само. - Од.зб.6. - Ч.3. - 286 с.; Там само. - Од.зб.7. - Ч.4. - 126 с.; Там само. - Оп.1. Дод. - Од.зб.7. - Фотоальбоми. - 52 с.

⁶Там само. - Од.зб.17. Раннекаменноугольная флора Донецкого бассейна и его западного продолжения. - Ч.1. - 178 с.; Там само. - Од.зб.18. - Ч.2. - 169 с.; Там само. - Од.зб.19. - Ч.3. - 193 с.

⁷Там само. - Оп.1. Дод. - Од.зб.14. Кам'яновугільна флора Донецького басейну. - 264 с.

⁸Там само. - Од.зб.22. Клімат кам'яновугільного періоду. - 10 с.; Там само. - Од.зб.27. Розвиток і умови існування кам'яновугільних птеридоспермів у Донецькому басейні. - 15 с.; Там само. - Од.зб.53. Корреляция по флоре терригенных каменноугольных отложений юга европейской части СССР... - 53 с.

⁹Там само. - Оп.1. - Од.зб.11. История геологических исследований Донецкого каменноугольного бассейна в досоветский период. - Ч.1. - 293 с.; Там само. - Од.зб.12. - Ч.2. - 349 с.; Там само. - Од.зб.13. - Ч.3. - 260 с.

¹⁰Там само. - Од.зб.33. Історія зародження і становлення Інституту геологічних наук АН УРСР. До 50-річчя його існування. - 17 с.

¹¹Там само. - Од.зб.35. Палеоботанические исследования в ИГН АН УССР за 50 лет его деятельности. - 16 с.

¹²Там само. - Од.зб.103. - 11 с.; Од.зб.107. - 3 с.; Од.зб.108. - 5 с.

¹³Там само. - Од.зб.110. - 3 с.

¹⁴Там само. - Од.зб.113. - 1 с.

¹⁵Там само. - Од.зб.112. - 3 с.

¹⁶Там само. - Од.зб.123. - 4 с.

¹⁷Там само. - Од.зб.135. - 1 с.

¹⁸Там само. - Од.зб.151. Каменноугольные отложения Шебелинского газового месторождения. - 3 с.

¹⁹Там само. - Од.зб.157. Каменноугольная система и ее основные стратиграфические подразделения. - 8 с.

Шихненко И.Н. Фонд К.И.Новик института архивоведения Национальной библиотеки Украины имени В.И.Вернадского: структура и состав документов

В работе рассматриваются и анализируются основные группы и виды документов архивного фонда известного палеоботаника и геолога, члена-корреспондента АН УССР Екатерины Иосифовны Новик.

Shyhenko I.M. K.J.Novyk's Fund at Archival science Institute of V.I.Vernads'ky Ukrainian National Library: documents structure and stuff

The main groups and types of documents contained in the archive fund of a noted paleobotanic and geologist, Corresponding Member of Academy of Sciences of Ukraine, Katherine Josephivna Novyk are described in this research paper.